

WAT DE BLAADJES VERTELLEN

Voor mijn eerlijke, zorgzame Scott
en mijn eigenzinnige, gevoelige Loïs.
Ik hou voor altijd van jullie.

*Als je twee broden hebt,
verkoop er dan één en koop een lelie.
- Chinees spreekwoord -*

*Geluk haal je niet uit alles dat je bezit.
Ontdek hoeveel moois de natuur je te bieden heeft.*

Stéphanie van Bolderen

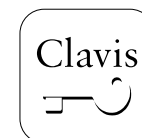
Wat de blaadjes vertellen

Stéphanie van Bolderen
Wat de blaadjes vertellen
© 2025 Clavis Uitgeverij, Hasselt – Amsterdam – New York
Illustraties: Gert-Jan Oosting
Trefw.: natuur, bos, familie
NUR 283
ISBN 978 90 448 5534 0
D/2025/4124/001
Alle rechten voorbehouden
Tekst- en datamining niet toegestaan

www.clavisbooks.com

met illustraties van
Gert-Jan Oosting

Nazomer

Als laatste halmen van stro
grijp ik de laagst hangende stralen
in een vastberaden poging
nog wat zomerzon te bewaren.

Dit moet wel het lekkerste gevoel van de wereld zijn. Met blote voeten loopt ze door het hoge gras. De malse sprieten kietelen onder haar voeten en tussen haar tenen. Ze zijn nog vochtig van de dauw en verfrissen haar tot aan haar enkels. Vanaf de groene vlakke springt ze over naar het volgende veld. Het kleurt geel van de vette boterbloemen, die vrolijk meedeinen met haar dans. Ze draait pirouettes, haar jurk zwaait opbollend mee. Duizelig valt ze neer. De kelkjes vangen haar zachtjes op. Ze lijken haar te omarmen.

‘Sam? Sam! SA-HAMMM!’

Sam schrikt op. Door de klas klinkt zacht gegrinnik. Meester Bas werpt een ietwat geïrriteerde blik over zijn schouder en keert zich daarna weer richting Sam.

‘Sorry,’ zegt ze blozend. Ze was volledig in gedachten verzonden, verdiept in de schilderachtige foto in haar lesboek. Het moet ergens in Spanje zijn, of Frankrijk misschien, concludeert ze uit de plaatsnaam die eronder staat. Het landschap lijkt een handgemaakte lappendeken, een aaneenschakeling van breisels in verschillende tinten geel en groen. Soms onderbroken door een meer of een boerderij met erf. De zon werpt een betoverende gloed over het geheel. Sam kon niet anders dan deze plek in gedachten verkennen. Voelen, ruiken, proeven, erdoorheen dansen ...

‘Het lijkt alsof je je lastig kunt concentreren,’ zegt meester Bas als het lokaal leeg is. Hij heeft Sam gevraagd om nog even te blijven. ‘Ik ben bang dat je veel van de les mist. Het zou zonde zijn als je daardoor het jaar moet overdoen, toch? Gaat het wel goed thuis?’ Hij kijkt er bezorgd bij. Een beetje verdrietig zelfs. ‘Hoe is het met je moeder? En spreek je nog wel eens af met iemand uit de klas?’

De lichtbruine ogen van meester Bas kijken mild en vriendelijk. Maar een frons slaat een ernstige kloof in zijn voorhoofd. En daaronder, net boven de binnenkant van zijn wenkbrauwen, ontstaan twee stompe heuvels die steeds dichterbij elkaar komen. Grappig dat een gezicht zo snel een soort van landschap kan vormen. Dat is vooral bij grote mensen als ze serieus kijken, bedenkt Sam. Ze moet er stiekem een beetje om lachen. ‘Het gaat goed,’ zegt ze. In de hoop dat ze daarmee voldoende antwoord geeft op al zijn vragen.

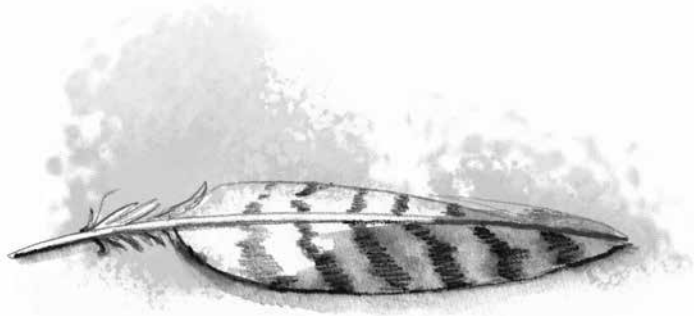
Meester Bas reageert met een twijfelachtige glimlach. Hij knikt als teken dat het voor nu goed is. Maar het is duidelijk dat ze hem niet overtuigd heeft. Dat geeft ook niet. En Sam gaat zeker naar een vriendin zo. Alleen niet eentje uit haar klas. Nee, een bijzondere nieuwe vriendin!

Sam loopt naar huis. De septemberzon is nog fel en gloeit aangenaam op haar haren en huid. De geur die de zon door de lucht verspreidt, brengt Sam direct terug naar de lange, warme zomer. Naar de vakantie waarin ze Sanna heeft ontmoet.

Ze is er nu bijna. Aan het einde van de straat staat het huis van Sam en mama, als laatste aanhaker bij een polonaise van grijze blokken. Volgens Sam hebben de bouwvakkers hun huis er nog even snel bij gebouwd. Zo lijkt het een beetje. Want de rij bomen en de strook met gras houden net voor hun huis op. Ook lijkt hun plekje net iets kleiner dan de rest. ‘Hé jongens,’ moet de bouwvakker-baas gezegd hebben, ‘we hebben nog wat stenen en dakpannen over. En daar is nog een stukkie grond. We bouwen er nog één, dat past best. Dan kan Sam daar wonen!’

Ineens staat ze stil. Verrukt kijkt ze naar beneden. Voor haar

op de grond ligt een veer. Ze kijkt snel omhoog om te zien of ze de gulle geveer nog kan ontdekken. Helaas. Maar de veer is prachtig en heeft een streepjespatroon dat met de hand getekend lijkt. Hij glanst alsof de oorspronkelijke eigenaar hem extra mooi voor Sam wilde achterlaten. Deze verdient een plek in haar schatkist.

Ze kijkt nog eens omhoog. Zou het een afscheidscadeau zijn, omdat de vogel aan zijn lange tocht richting het zuiden begint? Misschien is het een mama die haar vogelkindjes al heeft leren vliegen. Die hun geleerd heeft hoe ze sappige regenwormen uit de grond kunnen trekken, en hoe ze in het voorjaar nestjes kunnen maken voor hun eigen baby's. Misschien gaat ze nu met een gerust hart haar eigen weg. Of zou ze – nu de zomer nog zo lang warm is – nog even blijven? Om gezellig met haar kinderen te zijn? Samen de omgeving verkennen, hun de mooiste plekjes van Nederland laten zien?

Wat moet het machtig zijn om zelf te kunnen kiezen waar je heen gaat. Om je vleugels maar te hoeven spreiden om te zien

hoe het in Afrika is. Hoe de olifanten en leeuwen het daar hebben. Of de koalàs en kangoeroes in Australië. Hoe zouden vogels toch weten welke kant ze precies op moeten? Het moet lastig navigeren zijn, zo zonder wegen, verkeersborden of stoplichten. Of zouden ze zich soms gewoon laten verrassen, zien waar de wind hen heen voert?

'Bedankt,' fluistert Sam naar boven. Wolken beginnen langzaam het helder blauw te bevleken. Ze steekt de veer in haar vlecht en loopt snel naar huis. De gordijnen zijn nog dicht, maar dat is wel vaker zo de laatste tijd. Soms wel de hele dag. 's Avonds is dat niet erg, maar overdag voelt het alsof de wereld niet mag binnenkomen. Alsof de dag niet mag starten. Misschien is dat ook de bedoeling.

Sam groet de buurman die langsloopt. Zijn hond sjokt traag achter hem aan met de tong uit de bek. Last van de warmte waarschijnlijk. De buurman reageert met een amper waarneembaar knikje. Hij werpt een vluchtige blik op de gesloten gordijnen en lijkt te schudden met zijn hoofd. Met een kort rukje aan de riem laat hij zijn hond weten dat er moet worden doorgelopen en hij versnelt zijn pas richting zijn eigen huis.

Sam loopt via de achterdeur naar binnen. Er liggen wat verpakkingen op de keukentafel, waar vliegjes omheen cirkelen. Verspreid over het aanrecht staan vieze borden en glazen. Dat kan ik vanavond wel even opruimen, denkt Sam.

Het ruikt bedompt in huis. In de woonkamer doet een eigenwijze zonnestraal een poging om binnen te dringen. Om de kamer wat te verlichten, zo lijkt het. Sam strekt haar arm en beweegt hem door de lichtstraal. Duizenden stofdeeltjes starten direct

een chaotische dans op. Vliegensvlug bewegen ze, van boven naar beneden en van links naar rechts. Om vervolgens zo snel mogelijk hun vaste plekje in het universum terug te willen vinden. Een grappig schouwspel.

Op haar tenen loopt Sam de trap op. Vanuit de slaapkamer van mama hoort ze zacht geronk. Ze glipt haar eigen kamer in. Vlak bij het raam staat haar bed. Ze trekt de deken recht, dat was ze vanochtend vergeten. Sanna heeft haar verteld dat je lekkerder slaapt in een opgemaakt bed. Dat zorgt voor een opgeruimd gevoel. Zo dan!

Van onder haar bed pakt Sam haar schatkist. Die ligt altijd veilig weggestopt tegen de muur onder het hoofdeinde van het bed. Het is eigenlijk een sieradendoos die ze een keer van Loek kreeg voor haar verjaardag. Maar ze kan er ook prima haar schatten in herbergen.

Ze legt de veer bij de rest van haar verzameling veren in verschillende kleuren en maten. Het was nog een hele klus om uit te zoeken van welke vogels ze precies waren. Ook zitten er gladde stenen in het kistje, en stenen in bijzondere vormen of met extra mooie kleuren. Daarnaast nog schelpen uit Zeeland, een leeg slakkenhuis en een klavertjevier, voorzichtig verpakt in een papieren zakdoekje. Dat vond ze een keer samen met mama in het park. En een klein botje, misschien een pootje van een vogel of een muis.

Ze sluit het kistje en wrijft met haar arm even over de bovenkant. Daarna schuift ze het terug op zijn vertrouwde plek. Opschieten, Sam, maant ze zichzelf. Ze verruilt de schoolboeken in haar rugtas voor het stapeltje bibliotheekboeken dat op haar nachtkastje ligt te wachten. Haar grote notitieboek moet natuurlijk ook mee.

Met zachte tred gaat ze naar beneden. Zo snel en stil ze kan. 'Op naar Sanna!'

Ze kent de weg inmiddels op haar duimpje. Eerst weer de straat door en dan op de drukke kruising niet links richting school, maar rechts. Dan langs het winkelcentrum en Moes, de groenteboer. Zijn winkel op de hoek is de laatste die ze passeert. Ze zwaait altijd, ook al weet ze niet of hij haar ziet. Ze doet het toch maar voor de zekerheid, want ze zou het vervelend vinden als hij wel keek en ze hem dan niet zou groeten.

Ze vervolgt haar weg door het park. Daar is ook de kinderboulevard waar ze vroeger vaak met mama kwam. Dat was altijd fijn, zo samen. Daarna langs de bibliotheek. Samen met het huisje van Sanna is dat haar favoriete plek. Om uren te verdwalen tussen bijzondere verhalen en prachtige tekeningen. Om boeiende weetjes te leren kennen en nieuwe werelden te ontdekken. Moeten er eigenlijk nog boeken terug? Nee, over een paar dagen pas, daar is ze bijna zeker van.

Dan volgt de lange slingerweg langs de grote witte huizen met donkerrode daken. Op de een of andere manier lijkt deze buurt altijd zonniger dan de hare. Dat moet fijn zijn voor de mensen die er wonen. Ze zou het eens vragen als ze er iemand tegenkwam. En zo ontzettend dicht bij het bos ook, wat een geluk! De ingang ervan ligt aan het einde van de weg. Het bos van Sanna ... althans, dat heeft Sam zo besloten. Want Sanna is de enige die er woont, voor zover Sam weet. Eigenlijk heet het 'Het bosje van de baron', zo blijkt uit het bordje bij de entree. Honderden jaren geleden hoorde het bos bij het landgoed van een machtig man. Je eigen bos, dan moest je wel heel rijk zijn!

Iedere keer als ze haar eerste stappen in het bos zet, voelt het alsof de bomen haar omarmen. Alsof de lucht haar welkom heet. Er is een rust die over haar neerdaalt, een veelbelovende stilte. Maar als je daarna goed luistert, hoor je geruis, geritsel en gesuis. Al wordt dat vaak overstemd door vogelzang, die nu alweer een stuk meer ingetogen is dan de vorige maanden.

Sam loopt verder over het pad, ze voelt zich lichter. De aarde stoft onder haar voeten. Het is droog, want het heeft al lang niet meer geregend. Het is ook oppassen geblazen met vuur nu, vertelde meester Bas. Als er brand ontstaat, kan die vanwege de droogte snel om zich heen grijpen. Sam moet er niet aan denken. Gelukkig zou er snel regen komen, waarschijnlijk vandaag al. Ze voelt in de lucht dat een bui zijn opmars maakt. Maar goed ook. Ze kan het zelfs ruiken.

Sam nadert de twee grote beuken, die gebroederlijk naast elkaar staan op een heuvel. Het zijn de oudste bomen van het bos, vertelde Sanna haar. Er staat een bankje bij. De grijskleurige stammen dragen takken vol golvend gebladerte. De zon laat de blaadjes vandaag extra mooi glanzen.

Als ze de beuken gepasseerd is, verlaat Sam het pad. Na driëndertig stappen naar rechts komt ze bij de grote braamstruik. Voorzichtig trekt ze aan een dikke rijpe braam. De struik laat de vrucht ongedwongen los. Deze is al zo rijp en zo klaar om gegeten te worden dat er direct blauwzwart sap over Sams handen sijpelt. Zoals beloofd aan Sanna plukt ze alleen de bramen die de struik haar op dat moment wil geven. En nooit meer dan een klein handjevol. Dat is ook genoeg. Sam herinnert zich hoe de bramen nog volop aan het rijpen waren op de dag dat ze Sanna ontmoette. Helderrood waren ze toen. Aanlokkelijk, maar zeker

nog niet eetbaar. Sam was toen druk bezig met haar zelfbedachte zomerproject: een heuse landkaart tekenen van het bos. Dat was een hele klus, en ze was er nog lang niet klaar mee. Ze wil ook geen fouten maken, want aan een foute kaart heb je natuurlijk niks.

Na de braamstruik ligt links de enorme kuil. Ook nu weer vraagt Sam zich af hoe dat diepe gat daar is gekomen. Ontstond het toen een meteoriet op aarde stortte, miljoenen jaren geleden? Was het ooit een groot meer, dat langzaam was drooggeval- len? Ooit zou ze er wel achter komen. Vanaf beneden zijn de boomwortels zichtbaar die op de rand van de kuil balanceren. Het doet haar altijd denken aan van die tropische mangrove- bomen die ze weleens in een boek heeft gezien, maar dan niet met water eronder. Wat groeien bomen met hun wortels toch ver in de grond. Zou het wortelstelsel misschien nog groter zijn dan de kroon? Meestal zijn mensen onder de indruk van hoe de bovenste bladeren de lucht aan lijken te raken. Hoe ze hemel en aarde met elkaar verbinden. Ze beseffen niet hoe diep de wortels groeien.

Om de kuil te bereiken, moet Sam eerst steil omhoog klaute- ren. Een hele klim, en eenmaal op de rand staat ze altijd even stil. Om haar kuiten te ontspannen en om de hele kuil te overzien, een machtig gevoel! Zou de rijke baron ook hier hebben gestaan, turend over zijn grote krater? Zou hij zich ook hebben afgevraagd hoe die daar was gekomen, of kende hij het antwoord al?

De bodem van de kuil is bezaaid met borstelig gras. Onder- broken door konijnenholen, die je pas opmerkt wanneer je erin wegzakt.

Links van het midden staat een groepje naaldbomen. Sam vindt ze er altijd grappig uitzien. Ze lijken bij elkaar te staan als een kudde angstige schapen. Een verdwaalde kudde, omsingeld

door hongerige wolven. ‘Niks aan de hand, beestjes. De kust is veilig, hoor,’ roept Sam ze binnenprettend toe.

Sam klimt aan de andere kant, ter hoogte van het houten paaltje, weer uit de kuil en loopt nog een aantal minuten door langs de haag van varens. Daar komt ze op de open plek waar Sanna’s huisje staat. De varens hebben duidelijk moeite met de lange, droge zomer. Ze ogen dor en kleuren wat bruin. Kom maar snel met die bui, denkt Sam. Boven haar pakken grijze wolken zich al samen.

Het sprookjesachtige optrekje van Sanna is omheind door houten stammen, omvlochten door wilgentakken. Het huisje is opgebouwd uit donkerbruine planken die dakpansgewijs op elkaar liggen. Het dak is bekleed met felgroen mos. Tegen het huisje staat een houten bankje. Dat is het meest beschutte plekje van de tuin. Wie daar gaat zitten, heeft het hutje als dekking in zijn rug en de takken van de grote eik boven zich. De afgelopen dagen liet die al regelmatig eikels naar beneden vallen. Ze landden op het dorre gras rond de brede stam, waaraan enkele vogelhuisjes hangen en een voederhuisje voor eekhoorns. Die zijn nu nog overbodig, want voorlopig kunnen de dieren genoeg eten vinden.

Het doet Sam goed om het knusse huisje weer te zien. Het voelt bekend, als een oude herinnering. Ze klopt drie keer op de deur, zoals altijd. Eén keer hard en kordaat, twee keer wat sneller en zachter.

Sanna groet haar en nodigt Sam uit om binnen te komen. Sam duwt de deur met twee handen open, de scharnieren piepen lichtjes. Het huisje is niet groot, maar des te gezelliger. Voor de ramen hangen witte, geborduurde gordijntjes. Ze deinen mee met de warme wind. Aan het raam staan twee stoelen bij een ronde

tafel, waarop Sanna een grote vaas met bloemen heeft gezet. Die hebben ze gisteren samen in het bos geplukt. Bij de open haard bevindt zich een schommelstoel. Ernaast ligt hout opgestapeld, in afwachting van koudere tijden.

Sanna staat aan het keukenblok in de hoek. Ze heeft haar witte haren in een knot achter op haar hoofd gedraaid. Tussen de zachte rimpels op haar voorhoofd parelen zweetdruppeltjes. Haar bril is tot halverwege haar neus gezakt. Sanna duwt hem weer een stukje omhoog. Ze draagt een rode schort over haar witte blouse en een donkerblauwe rok van dunne stof. Haar voeten zijn bloot en ze maakt een licht dansende beweging terwijl ze in een pan roert. Af en toe beslaat haar bril even.

De oude vrouw nodigt Sam uit om dichterbij te komen. Nieuwsgierig loert ze in de pan. Bramenjam! Met appel, citroensap en honing, zo blijkt. Sam helpt Sanna met het schoonmaken van glazen potten. *Steriliseren* heet dat. Terwijl ze de potten super-voorzichtig in een pan met kokend water laten glijden, vertelt Sam honderduit. Over de prent uit Frankrijk of Spanje, en hoe ze daar graag eens heen zou willen. Met mama en misschien ook wel met Loek erbij. Die zou het er vast ook mooi vinden. Over de nieuwe veer die nu in haar schatkist ligt en hoe ze graag wil weten van welke vogel die komt. Over de dansende stofdeeltjes in huis en de rijpe bramen onderweg.

Het is fijn om met Sanna te praten. Zij schept ondertussen met een houten lepel de hete jam in de schone potten. Zodra een potje vol is, draait ze er direct een deksel op en zet het ondersteboven neer. Sanna legt uit dat de jam zo langer goed blijft.

Zodra de jam wat is afgekoeld, proeven ze er samen van. Sam kijkt naar de rij met gevulde potten. Sanna zegt dat ze op die manier nog lang zullen kunnen genieten van de zomer. Voor als ze in de koude maanden wat extra energie van de zon nodig hebben. Kon je alles wat fijn is maar zo eenvoudig bewaren, mijmert Sam.

Buiten barst de langverwachte bui los. De gordijnen wapperen paniekerig. Terwijl de regen op het dak neervalt, drinken Sam en Sanna saliethee. Sam ontdekt dat salie in een oude taal 'red-den' betekent. Het kruid beschermt en geeft je een rustig gevoel. Bovendien smaakt de thee heerlijk. Sam besluit om wat van de zijdeachtige blaadjes mee te nemen voor mama.

Sanna vertelt over de nieuwe maan vannacht. Je ziet haar dan niet, want ze staat precies tussen de aarde en de zon in. Daardoor kan de zon de maan niet voor ons verlichten, en dus zien wij haar niet vanaf de aarde. Sanna legt uit dat je de kracht van de nieuwe maan kunt gebruiken om te ontdekken wat je grootste wens is. En om het zaadje van die wens diep in je hart te planten. Naarmate de maan groeit, komt ook de wens steeds dichterbij vervulling. Wat een fijne gedachte!

Sam schrikt op. Ze had niet gemerkt dat de schemer zijn intrede al had gedaan. Ze groet Sanna snel en gaat op een draffe naar huis. De regen is inmiddels gestopt, maar het is duidelijk dat de bui heeft plaatsgevonden: het lijkt net of iemand met een toverstaf over het bos heeft gezwaaid en een orkest van geuren heeft doen aanzwellen. Aarde, vochtige groene blaadjes en meer waarvan Sam niet weet wat het is. Het ruikt bijna zoet!

In het bos hangt een damp, warm en verkoelend tegelijk. Het vochtige pad knispert onder haar voeten. Een metamorfose door een enkele regenbui, het lijkt wel magie.

Ondertussen doet Sam haar best om de naaktslakken te ontwijken. Sommige zijn bruin, sommige bijna feloranje. Ze bevolken en beslijmen in groten getale het bospad. Ze denkt terug aan hoe ze vroeger gefascineerd was door deze dieren. Zo bloot, zo zonder huisje. Als kleuter van een jaar of vier was ze met mama en een leeg slakkenhuis op pad gegaan om het gedraaide hutje aan de naaktslakken aan te bieden. Tevergeefs, ze wilden er niet in. Ze had het er laatst met Sanna over gehad. Die vertelde dat naaktslakken geen schelp nodig hebben. In hun lijf zit nog wel een overblijfsel van zo'n huisje, een soort schijfje van kalk. Soms kun

je dat zelfs zien, als een lichte verdikking op hun rug. Graag zou Sam kijken of ze dat nu kan ontdekken, maar het donker maant haar om snel naar huis te gaan. 'Ik schiet al op,' belooft ze terwijl ze vluchtig naar boven kijkt.

Ze loopt via de houten poort de tuin in. Achterin, tegen het schuurtje, klinkt gepraat en gelach. Ze kan niet zien wie het zijn, maar ze hoort dat het Loek is. Met een paar vrienden waarschijnlijk. Loek is de vriend van mama, hij woont nu al een tijdje bij hen.

Sam doet haar best om zo zacht mogelijk door de donkere tuin richting de achterdeur te lopen. Misschien is Loek wel helemaal niet blij als hij ontdekt dat ze zo laat – zo in het donker – thuiskomt. Ze wil niet dat hij weer boos wordt.

Gelukt! In de woonkamer brandt geen enkel licht. De keuken ziet er bijna net zo uit als vanmiddag. Op de keukentafel slingeren nu wat plastic witte bakjes met resten oranje saus. Het broeit in huis en het ruikt niet fijn. Sam zet het keukenraampje open en laat de koele avondlucht binnen. 'Maak het huis maar wat frisser,' fluistert ze.

Sam besluit snel het afval in de prullenbak te gooien. Daar wordt mama misschien wel blij van. Ze doet ook de afwas. 'Het ruime sop,' mompelt ze terwijl ze naar het servies in het dampende water kijkt. De borden en glazen worden in haar fantasie schepen in een weergaloze storm. De golven worden heviger als Sam met de afwasborstel door het water draait.

Ineens staat mama naast haar. Ze moet op de bank hebben gelegen. Zonder iets te zeggen pakt ze een keukendoek en begint een bord af te drogen. Sam kijkt haar aan. Mama's dunne lippen krullen zich tot een voorzichtige glimlach. Ze maakt geen oogcontact. Haar glazige blik is gericht op het bord dat ze zachtjes heen

en weer beweegt tussen de stof. Al lijkt ze er ook niet echt naar te kijken en kan het bord ieder moment uit haar handen vallen.

Ze ziet er moe uit, heel moe. Haar schouders staan een beetje naar voren, waardoor haar rug zich ietwat krom trekt. Als een schild voor de rest van de wereld, zo oogt het.

Mama zet het bord in het keukenkastje. Haar bewegingen zijn traag. Af en toe knijpt ze met haar rood omrande ogen, alsof ze haar blik scherp probeert te stellen. Haar haren vallen in strengen op haar schouders. Sam zou ze graag kammen, dat zou misschien fijn voelen voor mama. Maar ze durft het niet voor te stellen.

Sam denkt terug aan Sanna, die haar vertelde dat je je beter kunt voelen door klusjes als schoonmaken. 'Misschien moeten we dit vaker doen, samen ...' zegt Sam zachtjes. 'Dan maken we het weer een beetje fijner.'

Mama zwijgt. Ze legt de keukendoek neer, pakt Sams gezicht vast en sluit haar ogen. Met haar duimen cirkelt ze rondjes over Sams wangen. Dan drukt ze haar dochter dicht tegen zich aan.

Er klinkt weer gelach vanuit de tuin. Mama laat Sam los en sloft naar de woonkamer. Langzaam verdwijnt ze in de donkere ruimte. Sam fluistert 'welterusten' en wacht even af of er een reactie komt. Het blijft stil.

Sam loopt naar haar kamer. Ze haalt haar boeken uit haar tas, legt ze terug op het kastje en duikt in bed. Vannacht blijven de gordijnen open, besluit ze. Om te controleren of de maan de lucht echt niet verlicht. Sam tuurt ter controle van rechts naar links, van boven naar beneden. Nee, de hemel is aardedonker. Ze denkt na over haar grootste wens. In haar gedachten plant ze hem. Het begint weer te regenen, dat is vast gunstig voor het zaadje. Met die hoopvolle gedachte valt ze in slaap.

Zonnige bramerjam

Dit heb je nodig:

- 1 kilo rijpe bramen
- 1 friszure appel
- 200 ml honing
- sap van een halve citroen
- 2 theelepels gemalen kaneel

Dit zijn de stappen:

- Was de bramen en laat ze uitlekken. Schil en rasp de appel. Doe de bramen en de appel in een grote pan en verwarm tot alles een beetje begint te borrelen. Voeg de honing, de kaneel en het citroensap toe en breng weer aan de kook. Zet het vuur laag en laat ongeveer 20 minuten koken, terwijl je regelmatig door de pan roert.
- Maak de jam fijn met een pureestamper of staafmixer. Je bepaalt zelf hoe fijn of grof je de jam wilt. Als de jam wat is afgekoeld, schep je hem voorzichtig in een schone weckpot. Omdat er in dit recept weinig suiker zit, is de jam ongeveer drie maanden goed houdbaar. Bewaar de jam op een koele, donkere plaats. Vries eventueel een gedeelte in, dan kun je de zomerzon het hele jaar blijven proeven.
- O ja! Pluk niet te veel bramen in het wild. Misschien heb je geluk met een braamstruik in je tuin. Koop ze anders op de markt of bij de groenteboer.

Herfst

**Alle tinten rood, oranje, geel en bruin
schoonheid omlijst door aardse geuren
de belofte van rust die zal komen
maar voor die tijd moet er nog van alles gebeuren.**